

ศึกษาวิเคราะห์พิธีกรรมไหว้ครูของพุทธศาสนิกชนไทใหญ่ ในจังหวัดเชียงใหม่

An Analytical Study on The Guru Worship of Tai Yai Buddhists in Chiang Mai Province

SAI LOUNG LYAN

พระครูปริยัติเจติยานุรักษ์, เทพประวิณ จันทร์แรง

Phrakrupariyatijetianuruksa, Thepprawin Chanraeng

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Chiang Mai Campus

สัญญา สะสอง

Sanya Sasong

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Chiangmai Rajabhat university

Corresponding Author E-mail: lashio236@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของพิธีกรรมไหว้ครูของพุทธศาสนิกชนของชาวไทใหญ่ 2) เพื่อศึกษารูปแบบพิธีกรรมของการไหว้ครูของพุทธศาสนิกชนของชาวไทใหญ่ 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมการไหว้ครูของชาวไทใหญ่ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ และเสริมด้วยการเก็บข้อมูล

ผลการวิจัยพบว่า 1) พิธีกรรมไหว้ครูเป็นการแสดงถึงความเคารพทวดที่ต่อบุรพาจารย์หรือนักปราชญ์ของชาวไทใหญ่ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชา ภาษา ประเพณีวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ เพื่อเป็นการยกย่องและระลึกถึงคุณงามความดีและแสดงความกตัญญูทวดที่ตา 2) รูปแบบพิธีกรรมของการไหว้ครูของพุทธศาสนิกชนของชาวไทใหญ่ มีการจัดพิธีกรรมทางศาสนาและเครื่องสักการะบูชาครู ประกอบไปด้วยกล้วยดิบ ข้าวสาร ดอกไม้ มะพร้าว และในยุคนั้นก่อนนิยมเปลี่ยนขันธครู ทุกๆ 5 วัน หรือครบ 7 วัน ในยุคปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนมาเป็นขันธครูถาวร (ขันธครูหลวง) เปลี่ยนปีละ 2 ครั้ง คือ เดือน 5 (เมษายน) กับ เดือน 11 (พฤศจิกายน) ของทุกปี 3) หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรม

กัลยาณมิตรธรรม 7 , บุษบา 2 และบุญกิริยาวัตถุ 3

คำสำคัญ: พิธีกรรมไหว้ครู, พุทธธรรม, ไทใหญ่

Abstract

This research article aims to: 1) investigate the origin and significance of the *Wai Khru* (teacher-honoring) ritual among Shan (Tai Yai) Buddhists; 2) examine the structure and format of the *Wai Khru* ceremony; and 3) analyze the Buddhist principles reflected in the ritual. The study employs qualitative research methods, supplemented by field data collection.

The findings reveal that: 1) the *Wai Khru* ritual serves as an expression of respect and gratitude toward former teachers and scholars who have transmitted knowledge, language, traditions, and cultural values of the Shan people. It is a way to honor their virtues and demonstrate appreciation; 2) the ritual involves religious ceremonies and offerings to teachers, typically including raw bananas, rice, flowers, coconuts, and other items. In the past, the teacher's offering set (*Khant Khru*) was traditionally changed every 5 or 7 days. In contemporary practice, this has shifted to a permanent offering set (*Khant Khru Luang*), which is now renewed twice a year—once in the fifth lunar month (April) and again in the eleventh lunar month (November); and 3) the ritual reflects key Buddhist principles, including the *Seven Qualities of a Good Friend* (*Kalyāṇamittatā* 7), the *Two Kinds of Worship* (*Āmisa Pūjā* and *Paṭipatti Pūjā*), and the *Three Bases of Merit* (*Puññakiriyavatthu* 3).

Keywords: Wai Khru ritual, Buddhist principles, Shan (Tai Yai)

บทนำ

พิธีกรรมไหว้ครูหมอของชาวไทใหญ่ มีมานานแล้วและเป็นความเชื่อที่ชาวไทใหญ่หรือคนใดที่หลายๆคนรู้จักได้สืบทอดปฏิบัติกันมาให้มีการจัดพิธีกรรมไหว้ครูในทุก ๆ ปี ครูหมอของชาวไทใหญ่ส่วนมาก จะเป็นพระสงฆ์ เพราะว่าสถานการณ์บ้านเมืองในยุคก่อนค่อนข้างปั่นป่วนมาก คนที่มีความรู้ได้หนีไปบวชกัน ดังนั้นครูส่วนใหญ่ในรัฐฉานจะเป็นพระสงฆ์เกือบทั้งหมด ฉะนั้น จึงต้องมีการถ่ายทอด และมีพิธีกรรมไหว้ครู การไหว้ครูมาจาก ศิลปะวิทยาการต่อสู้ การป้องกันตัว การประดิษฐ์ ภาษา การร้องเพลง การร่ายรำ แต่ละวิชามีครูหมอด เนื่องจากรับอิทธิพลมาจากอินเดีย ศาสนาฮินดู เป็น socialization ประมาณ 3-4 พันปี การไหว้ครูนั้น มันจะไม่เหมือนกันในด้านพิธีกรรมต่างๆ แต่ละครูมีการแตกย่อยออกไป คำว่าเดิน (ที่แปลว่าชัน) ชันครู ส่วนมากชาวไทใหญ่ของเราจะเรียนชันครู ไม่ว่าครูอะไรก็ตามจะมีการตั้งชันครู มีครูเยอะเท่าไรก็จะตั้งชันเยอะแค่นั้น ในสมัยก่อนคนไม่ค่อยได้ทำงาน ไม่ค่อยยุ่ง พิธีกรรมไหว้ครูนั้นจำเป็นต้องมีอุปกรณ์หรือองค์ประกอบในพิธี ซึ่งพิธีกรรมไหว้ครูในแต่ละที่ก็มีความแตกต่างกันออกไปตามยุคสมัย

หลังจากสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยคนรุ่นเก่าเริ่มหายไป การสืบทอดพิธีกรรมความเชื่อก็เริ่มเปลี่ยนแปลงคนที่เข้ามาในการประกอบพิธีกรรมก็เริ่มน้อยลงคนรุ่นใหม่เริ่มห่างไกลเพราะยังไม่มี การประชาสัมพันธ์ที่กว้างและยังเป็นการจัดกันภายในกันเองบ้างและบางที่ก็รู้แค่ในกลุ่มคนรุ่นเก่าหรือผู้เฒ่าแก่ในหมู่บ้านไม่มีการจัดเวทีอบรมให้รู้เท่าทันสื่อตามยุคสมัยที่เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วเข้าสู่คนรุ่นใหม่ จึงได้คิดวิเคราะห์ศึกษาเพื่อเป็นองค์ความรู้ให้พุทธศาสนิกชนชาวไทใหญ่ได้ศึกษาเรียนรู้เนื่องจากชาวไทใหญ่ส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาตั้งแต่บรรพบุรุษ และยังคงรักษามโนธรรมนิยมประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามไว้อย่างเหนียวแน่นจึงมีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมเปื้อนแบบไทใหญ่ ซึ่งมีความเชื่อและนับถือครูหมอหรือครูบาอาจารย์เป็นอย่างมาก โดยเชื่อว่าครูคือผู้ชี้แนะเส้นทางนำไปสู่แห่งแสงสว่างและครูหมอยังเป็นผู้ที่อบรมสั่งสอนในรายวิชาการต่าง ๆ ทั้งทางโลกและทางธรรม ซึ่งชาวไทใหญ่จะนิยมนำลูกหลานไปฝากไว้ที่วัดหรือไปเรียนที่โรงเรียนวัดมากกว่าโรงเรียนของรัฐ เพราะเชื่อว่าวัดไม่ใช่แค่สถานที่ทำบุญเท่านั้นแต่ยังเป็นศูนย์รวมทางจิตใจและศูนย์อบรมสั่งสอนประเพณีวัฒนธรรมและพิธีกรรมต่าง ๆ ในทางพระพุทธศาสนา ดังนั้นครูหมอใดทั้ง 8 ท่านก็เป็นพระสงฆ์และเคยอยู่ในพระพุทธศาสนามาก่อน จึงต้องมีพระสงฆ์เป็นผู้นำในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาและพิธีกรรมตามหลักความเชื่อของชาวไทใหญ่

องค์ประกอบในการประกอบพิธีกรรมไหว้ครูหมอของพุทธศาสนิกชนชาวไทยใหญ่นั้น จะมีพิธีกรรมไหว้ครูหมอในช่วงเดือน 5 (เดือน เมษายน) เพราะว่าเดือน 5 เป็นเดือนที่เปลี่ยนปี เปลี่ยนศักราช เปลี่ยนฤดูจากร้อนเข้าสู่ฝน เดือน 11 ออกหว่า (ออกพรรษา) พระพุทธเจ้าเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์สู่โลกมนุษย์ ดังนั้นพระพุทเจ้าเป็นครูสูงสุดของสรรพสิ่งทั้งหลาย ก่อนจะมีพิธีกรรมไหว้ครูจะระลึกถึงคุณพระพุท พระธรรม พระสงฆ์ และครูบาอาจารย์ ถ้าไทใหญ่จะเรียกว่า ครูสุระสติ ไม่ว่าจะเป็นการร้องเพลง การฟ้อน การกำแลว การกำฟ้อนทุกอย่างเรียกว่า สุระสติ พิธีกรรมไหว้ครูหมอจะทำการในช่วงเดือนเจ้ง (เดือน พฤศจิกายน) เพราะว่าในช่วงปีใหม่ไทย หรือต้อนรับปีใหม่ช่วงนั้นก็จะมีการจัดแสดงนิเทศกาลที่เกี่ยวข้องกับครูหมอให้พุทธศาสนิกชน ชาวไทใหญ่ได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้ความเป็นมาของครูหมอ พอเข้าสู่รุ่งเช้าของปีใหม่อีกวันหนึ่งก็ จะมีการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา มีการทำบุญตักบาตรพระสงฆ์เพื่อเป็นการทำบุญอุทิศส่วน บุญให้กับครูหมอและครูบาอาจารย์ของชาวไทใหญ่

พิธีกรรมไหว้ครูหมอในปัจจุบันยังคงรักษาไว้และมีการจัดประกอบพิธีกรรม ในทุก ๆ ปี เนื่องจากสังคมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยในการจัดประกอบพิธีกรรมก็ ปรับไปตามการเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบพิธีกรรมบางอย่างก็ยังคงรักษาไว้คงเดิม และมีการ ประชาสัมพันธ์สร้างสื่อเพื่อให้เข้าถึงพุทธศาสนิกชนชาวไทยใหญ่ทุก ๆ กลุ่ม ให้รู้คุณค่า ในการรักษาไว้ซึ่งขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมดั้งเดิมและรู้บุญคุณ กตัญญูกตเวทิต่อ ครูบาอาจารย์นั้นเป็นคุณธรรม จริยธรรมขั้นเบื้องต้นของมนุษย์ ทุกกลุ่ม ชชาติพันธุ์ ล้วนมี พิธีกรรมและความเชื่อที่ครูบาอาจารย์ได้สร้างมาไว้เพื่อให้คนรุ่นหลังได้สืบทอดต่อไป ดังนั้น อัตลักษณ์ของชาวไทใหญ่ที่มีส่วนสัมพันธ์กับพิธีกรรมการไหว้ครูและพิธีกรรมต่างๆตลอดจน ความเชื่อที่แฝงอยู่อย่างแนบแน่นอย่างไรก็ตาม ประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อ ซึ่งเป็นส่วน หนึ่งของวัฒนธรรมนั้นย่อมมีการปรับเปลี่ยนไปตามปัจจัยทางสังคมที่ผันแปรได้ตลอดเวลา ในปัจจุบันพบว่า ประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ของชาวไทใหญ่ถูกนำมาปรับเปลี่ยนใน รูปแบบใหม่และความหมายใหม่ ปรากฏการณ์เหล่านี้เองที่ทำให้เห็นถึงอัตลักษณ์ของชาวไท ใหญ่ในบริบทใหม่ที่ชัดเจนโดยเฉพาะในสังคมเมืองที่ทำให้อัตลักษณ์ของชาวไทใหญ่ได้ถูก เปลี่ยนแปลงความหมายครั้งสำคัญ ซึ่งเป็นพิธีกรรมที่ผู้วิจัยได้สัมผัสและได้ร่วมพิธีกรรมนี้ จึงมีความสนใจในการวิจัยที่เกี่ยวข้องพิธีกรรมนี้อย่างมากและเนื่องจากความเปลี่ยนแปลง ของพิธีกรรมที่ลบลบไปและการไม่เล็งเห็นถึงความสำคัญในหมู่คนรุ่นใหม่ ผู้วิจัยจึงอยาก ที่จะศึกษาเพื่อให้เกิดมิติใหม่ที่ทำให้พิธีกรรมการไหว้ครู ระลึกถึงครูของชาวไทใหญ่เป็นที่

รู้จักกันอย่างแพร่หลายในปัจจุบันและอนาคต

จากความเชื่อเรื่องครุหมอดังกล่าวข้างต้น ทำให้เป็นบ่อเกิดจารีตวัฒนธรรม ประเพณีการไหว้บูชาครุครูของพุทธศาสนิกชนชาวไทยในจังหวัดเชียงใหม่ จึงได้จัดงาน ทำบุญบูชาคุณไหว้ครูตามความเชื่อ และมีการร่วมมือร่วมใจในการจัดพิธีกรรม ชาวไทใหญ่มีการนับถือพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงได้นำหลักพุทธธรรม กัลยาณมิตรธรรม 7 การพัฒนาชีวิตมนุษย์ให้เกิดปัญญาที่ถูกต้องดังตามหลักทางพระพุทธศาสนานั้น สิ่งที่เกี่ยวข้องอย่างหนึ่งที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการนำพาชีวิตให้ดำเนินทางไปในทางที่ถูกต้อง สิ่งนั้นก็ คือ การมีกัลยาณมิตร 1) ปิโย คือ ความน่ารัก 2) ครุ คือ น่าเคารพ 3) ภาวนีย คือ น่าเจริญใจในคุณธรรม 4) วัตตา คือ รู้จักพูดให้ได้ผล 5) วจนกขโม คือ อุดทนต่อถ้อยคำ 6) คัมภีรญจะ กถัง กัตตา คือ แฉลงเรื่องลึกล้ำได้ 7) โน จัฏฐาเน นิโยชเย คือ ไม่ชักนำสู่ทางเสื่อม นอกจากนั้นก็ยังนำหลักธรรมบูชา 2 พระพุทธองค์ทรงสรรเสริญปฏิบัติบูชาว่าเป็นเลิศกว่าการบูชาอย่างอื่น เพราะสามารถยังประโยชน์สูงสุดให้เกิดแก่ผู้บูชาได้อีกทั้งเป็นการดำรงพระพุทธศาสนาให้คงอยู่ต่อไป และบุญกิริยาวัตถุ 3 ชาวไทใหญ่มีการทำบุญรักษาศีลและภาวนาเพื่อเป็นการบูชาไหว้ครูบาอาจารย์

ทั้งนี้การศึกษาเรื่องพิธีกรรมไหว้ครูหมอดไต่ส่วนใหญ่เน้นไปที่ประวัติ ความเป็นมาของพิธีกรรมไหว้ครูของพุทธศาสนิกชนไทใหญ่ รวมถึงประเพณีวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรมไหว้ครู รูปแบบในการบูชาไหว้ครู ซึ่งชาวไทใหญ่นับถือศาสนาพุทธและเคารพเลื่อมใสกราบไหว้บูชาครุ ทำให้เกิดเป็นเอกลักษณ์ประจำของชาวไทใหญ่ จึงได้นำพิธีกรรมไหว้ครู มาเพื่อแพร่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและพิธีกรรมไหว้ครู รูปแบบการไหว้บูชาครุ ซึ่งการศึกษานี้เกิดขึ้นจากการสังเคราะห์เนื้อหาเอกสารและผลที่ได้จากการสำรวจ และเก็บข้อมูล ด้วยเหตุนี้ การศึกษาวิเคราะห์พิธีกรรมไหว้ครูของพุทธศาสนิกชนไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ จะทำให้ทราบถึงเรื่องราวของพิธีกรรมไหว้ครูของชาวไทใหญ่ ที่สำคัญและสามารถทำให้เกิดประโยชน์แก่วัด ชุมชน และคนรุ่นใหม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของพิธีกรรมไหว้ครูของพุทธศาสนิกชนของชาวไทใหญ่
- 2) เพื่อศึกษารูปแบบพิธีกรรมของการไหว้ครูของพุทธศาสนิกชนของชาวไทใหญ่
- 3) เพื่อศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมการไหว้ครูของชาวไทใหญ่

ระเบียบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แล้วเสริมด้วยการเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยศึกษาจากเอกสาร (Documentary Re-search) รวบรวมวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์จากแบบสัมภาษณ์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น การสังเกตการณ์ และประมวลผลข้อมูลแต่ละด้าน นำมาเขียนเป็นรายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนา ผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา มัคทายก นักวิชาการด้านธรรมหลวง(หลักหลวง) ไทใหญ่ ชาวบ้านและนักอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมไทใหญ่ ผู้นำชุมชน พุทธศาสนิกชนชาวไทใหญ่ ประชาชนทั่วไป โดยกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการวิจัยได้มาจากการสุ่มแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนา 2 รูป ผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา มัคทายก 2 คน นักวิชาการด้านธรรมหลวง(หลักหลวง) ไทใหญ่ 2 คน ชาวบ้านและนักอนุรักษ์ประเพณีและวัฒนธรรมไทใหญ่ 2 คน ผู้นำชุมชน 2 คน พุทธศาสนิกชนชาวไทใหญ่ 2 คน และประชาชนทั่วไป 2 คน รวมเป็น 20 รูป/คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการวิจัย ตามขั้นตอน ดังนี้

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ใช้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยกำหนดประเด็นคำถามเกี่ยวกับการศึกษาวิเคราะห์พิธีกรรมไหว้ครูของพุทธศาสนิกชนไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ ดังนี้

- 1) เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น แบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูล ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมาและความสำคัญพิธีกรรมไหว้ครูของพุทธศาสนิกชนไทใหญ่ ตอนที่ 3 รูปแบบพิธีกรรมไหว้ครูของ

พุทธศาสนิกชนไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ ตอนที่ 4 หลักพุทธธรรมสำหรับพิธีกรรมไหว้ครูของพุทธศาสนิกชนไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่

- 2) นำเครื่องมือที่สร้าง ให้ผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความตรงด้านเนื้อหา
- 3) แก้ไข ปรับปรุง ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ
- 4) นำแบบสัมภาษณ์ที่แก้ไขแล้วไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง
- 5) รวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาวิเคราะห์และเรียบเรียง

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แล้วเสริมด้วยการเก็บข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยมีการดำเนินการและเก็บข้อมูล ตามรายละเอียดดังนี้

1) การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาและรวบรวมข้อมูลจาก พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี 2539 อรรถกถา งานวิจัย รายงานการวิจัย หนังสือ เอกสารและบทความวิชาการ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับบริบทและสภาพปัญหาของพิธีกรรมไหว้ครูหมอไต และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับพิธีกรรมไหว้ครูหมอไต

2) การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) ผู้วิจัยใช้วิธีสัมภาษณ์และสอบถามกลุ่มเป้าหมาย จำนวน 22 รูป/คน เกี่ยวกับบริบทและสภาพปัญหาของพิธีกรรมไหว้ครู และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับพิธีกรรมไหว้ครูหมอไต

3) นำข้อมูลจากการวิจัยเชิงเอกสาร และการเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Study) มารวบรวม และทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำเสนอและปรึกษากับผู้ทรงคุณวุฒิ ด้วยการผสมผสานกับหลักพุทธธรรม แล้วประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาวิเคราะห์พิธีกรรมไหว้ครูของพุทธศาสนิกชนไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่

ผลการวิจัย

1. ความเป็นมาและความสำคัญของพิธีกรรมไหว้ครู ผลการวิจัยพบว่าชาวไทใหญ่นับถือพุทธศาสนาและมีความเชื่อในเรื่องของความกตัญญูต่อครูบาอาจารย์เป็นอย่างมาก และให้ความสำคัญในพิธีกรรมไหว้ครู เชื่อว่าการได้บูชาไหว้ครูเป็นสิ่งที่ดีควรกระทำ เพราะครูคือให้วิชาชี้แนะเส้นทางไปสู่ความสำเร็จเป็นผู้ขัดเกลา ดังนั้นชาวไทใหญ่จึงมีพิธีกรรมไหว้ครูเป็นประจำทุก ๆ ปี ถือว่าเป็นเอกลักษณ์และขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทใหญ่ โดยการจัดพิธีกรรมบูชา และเครื่องสักการะประกอบไปด้วยกล้วยดิบ ข้าวสาร

ดอกไม้ มะพร้าว ในการระลึกถึงคุณงามความดี โดยการถือศีล 8 ทุ่งข้าวหม่ขาว ในวันจัดพิธีกรรมตลอดทั้งวัน ซึ่งผู้เข้าร่วมพิธีกรรมจะมีพระสงฆ์ ผู้ประกอบพิธีทางศาสนา และพุทธศาสนิกชนไทใหญ่ เพื่อให้พิธีกรรมไหว้ครูหมอไตนั้นจะยังคงอยู่และสืบทอดส่งต่อไปให้กับคนรุ่นใหม่ได้ศึกษา เข้าใจในขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมอันดีของชาวไทใหญ่ ควรจะต้องมีการประชาสัมพันธ์ สร้างสื่อสร้างสรรค์ให้ทันสมัยกับปัจจุบัน และทุกคนสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูล

2. รูปแบบพิธีกรรมของการไหว้ครูของพุทธศาสนิกชนของชาวไทใหญ่

ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบพิธีกรรมไหว้ครูหมอของพุทธศาสนิกชนชาวไทใหญ่นั้นมีสืบทอดต่อยอดกันมาเป็นประจำในทุกๆปี การจัดพิธีกรรมไหว้ครูหมอเป็นการแสดงออกซึ่งความเคารพ ความกตัญญู การยกย่องหรือการบูชาครูบูรพาจารย์ เป็นการยอมรับนับถือเป็นครูบาอาจารย์อย่างจริงใจว่าท่านเพียบพร้อม ด้วยคุณธรรมความรู้ ศิษย์ในฐานะผู้สืบทอดมรดกทางวิชาการจึงพร้อมใจกันปวารณาตนรับบริการ ถ่ายทอดวิชาความรู้ด้วยความวิริยะอุตสาหะ มานะ อดทน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายปลายทางของการศึกษา

ในพิธีกรรมไหว้ครูหมอของพุทธศาสนิกชนของชาวไทใหญ่จะประกอบไปด้วย มีกล้วยดิบ มีข้าวสาร มีดอกไม้ มีมะพร้าว และกล้วยสุกไว้มาก สมัยก่อนกล้วยมีเยาะหาได้ง่าย ไม่ต้องเสียเงินซื้อ และในสมัยก่อนนั้นเขาจะนิยมเปลี่ยนขันธ 5-7 วันเปลี่ยนครั้งในสมัยนั้น แต่ปัจจุบันเป็นไปไม่ได้แล้ว เพราะของในขันหายาก ต้องเสียเงินซื้อ และมีราคาแพง ปัจจุบันจึงมีการปรับเปลี่ยนมาเป็นขันครุถาวร (ขันครุหลวง) มีการเปลี่ยนแค่ปีละ 1 ครั้ง สำหรับพี่น้องไทยล้านนา แต่สำหรับพี่น้องไตเราจะเปลี่ยนปีละ 2 ครั้ง คือ เดือน 5 ครั้งหนึ่ง เดือน 11 ครั้งหนึ่ง ส่วนมากการขอขมาหรือการไหว้ครูของไทใหญ่จะมี 2 ครั้งต่อปี ตามการเปลี่ยนขันธครู เป็นการแสดงออกทางเจตนาเพื่อขอขมาญาติผู้ใหญ่ และพ่อแม่ แสดงออกถึงความกตัญญูต่อบุคคลที่มีต่อครูบาอาจารย์ และยังเป็นการรับพรจากผู้ที่เราเคารพนับถือ เพื่อความเป็นสิริมงคลในชีวิตของตนเองและครอบครัว

3. หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับพิธีกรรมการไหว้ครูของพุทธศาสนิกชนไทใหญ่

ชาวไทใหญ่ส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนาและยึดหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และมีความเชื่อประกอบไปด้วย โดยเชื่อว่าการทำบุญทำทานการสั่งสมบุญคือหนทางไปสู่พระนิพพาน ชาวไทใหญ่จึงนิยมเข้าวัดทำบุญกัน โดยการ ทำทาน รักษาศีล เจริญภาวนา และหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิต กัลยาณมิตรธรรม 7 และบุญกิริยาวัตถุ 3 และจากการสัมภาษณ์ ของผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับหลักพุทธธรรมที่

นำมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิต คือ อัมปมาทรรท (ความไม่ประมาท) ผู้ให้ข้อมูลเห็นว่า การดำรงชีวิตประจำวันของคนเรานั้นไม่มีอะไรแน่นอน เพราะเป็นหลักธรรมที่สั่งสอนให้ทุกคน ควรดำเนินชีวิตด้วยความไม่ประมาท ซึ่งเป็นการวางแผนในการดำเนินชีวิต และบูชา 2 (การแสดงความเคารพ) การยกย่องนับถือบุคคลที่ควรเคารพนับถือ เชื้อฟิง และพร้อมที่จะประพฤติปฏิบัติตาม ในทางพระพุทธศาสนาได้แสดงการบูชาต่อผู้ที่ควรบูชา

1) อามิสบูชา บูชาด้วยอามิส คือ วัตถุสิ่งของต่าง ๆ เช่น การให้เสื้อผ้า อาหาร ที่อยู่ ที่อาศัยยานพาหนะ ยาแก้ไข้ ตลอดจนการมอบสิ่งที่เป็นรูปธรรมต่าง ๆ โดยอาศัยการศานึกเห็นคุณธรรมความดีของผู้ที่ตนบูชา เช่น การที่พุทธศาสนิกชนได้ท าบุญตักบาตร ไหว้พระสวดมนต์ บูชาพระรัตนตรัยด้วยดอกไม้ธูปเทียน และของหอมต่าง ๆ เรียกการบูชานี้ว่าเป็นอามิสบูชา

2) ปฏิบัติบูชา บูชาด้วยการปฏิบัติตาม ได้แก่ เมื่อบุคคลยอมรับนับถือเชื้อฟิงท่านผู้ควรแก่การสักการบูชา แล้วปฏิบัติตามค าสอนของท่าน เช่น พุทธศาสนิกชนยอมรับนับถือพร้อมที่จะเชื้อฟิงพระพุทธรูป ารัสตรัสสอนของพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ทรงเป็นพระบรมศาสดา แล้วน้อมตนเข้าหาธรรมะที่พระพุทธรเจ้าได้ทรงแสดงไว้ ด้วยการปฏิบัติ

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ สามารถอภิปรายผลการวิจัยในประเด็นสำคัญ ที่จะเป็นประโยชน์ ดังนี้

1) ความเป็นมาและความสำคัญของพิธีกรรมไหว้ครู ผลการวิจัยพบว่าความเป็นมาและความสำคัญของพิธีกรรมไหว้ครูของพุทธศาสนิกชนไทใหญ่ คือการแสดงถึงความเคารพกตัญญูตถเวทิตาแต่ท่านบูรพาจารย์และครูบาอาจารย์ ผู้ซึ่งได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้ ศิษย์ในฐานะผู้สืบทอดมรดกทางวิชาการ จึงพร้อมใจกันปวารณาตนรับการถ่ายทอดวิชาความรู้ด้วยความวิริยะอุตสาหะมานะอดทน เพื่อจะได้เป็นความรู้ติดตัวนำไปประกอบอาชีพ เพื่อสร้างความเจริญรุ่งเรืองให้แก่ตนเองในภายภาคหน้า เพื่อแสดงความกตัญญูตถเวทิตาต่อครูภูมิปัญญาทั้งที่ล่วงลับไปแล้ว และครูภูมิปัญญาที่ยังคงสืบสานวัฒนธรรมอันดีงามในปัจจุบันและได้มีโอกาสระลึกถึงเรียนรู้และสืบทอดประเพณีอันดีงาม ครูหมอชาวไทใหญ่ส่วนมาก จะเป็นพระสงฆ์ เพราะวาสถานการณ์บ้านเมืองในสมัยก่อนมันค่อนข้างบีบรัดมาก คนที่มีความรู้ได้หนีไปบวชกันดังนั้นครูส่วนใหญ่ในรัฐฉานจะเป็นพระสงฆ์เกือบทั้งหมด ฉะนั้น จึงต้องมีการถ่ายทอด พอมันมีการถ่ายทอดมันก็ต้องมีพิธีกรรมไหว้ครู การไหว้ครูมาจากศิลปะ

วิทยาการต่อสู้ การป้องกันตัว การประดิษฐ์ ภาษา การร้องเพลง การร่ายรำ แต่ละวิชาต่างก็มีครูทั้งนั้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประเสริฐ ประดิษฐ์ ทำการวิจัยเรื่องประวัติคนไต่ในเมืองแม่ฮ่องสอน ที่มีความเชื่อและคุณค่าทางด้านการไหว้ครูหมอของพุทธศาสนิกชนชาวไทใหญ่ (ประเสริฐ ประดิษฐ์, 2018).

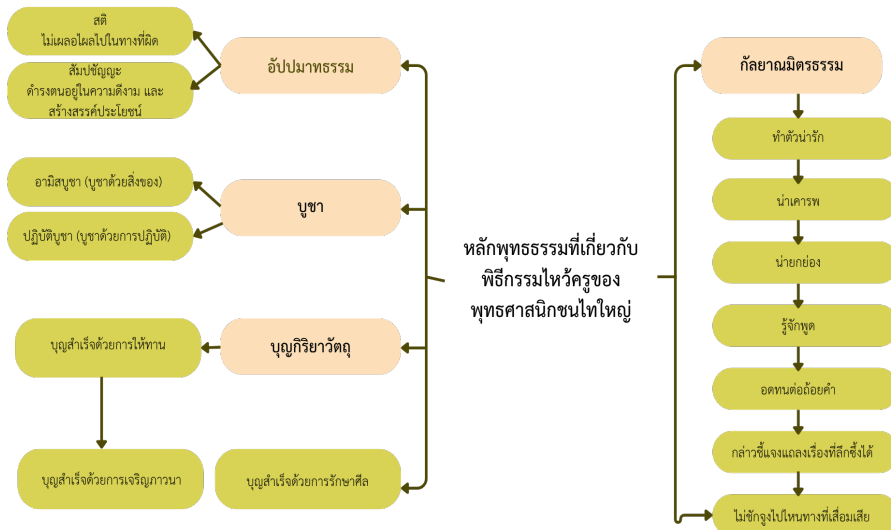
2) รูปแบบพิธีกรรมของการไหว้ครูของพุทธศาสนิกชนของชาวไทใหญ่ ผลการวิจัยพบว่ารูปแบบพิธีกรรมไหว้ครูหมอของพุทธศาสนิกชนชาวไทใหญ่นั้นมีสืบทอดต่อยอดกันมาเป็นประจำในทุกๆปี การจัดพิธีกรรมไหว้ครูหมอเป็นการแสดงออกซึ่งความเคารพ ความกตัญญู การยกย่องหรือการบูชาครูบูรพาจารย์ เป็นการยอมรับนับถือเป็นครูบาอาจารย์อย่างจริงใจว่าท่าน เพียบพร้อม ด้วยคุณธรรมความรู้ ศิษย์ในฐานะผู้สืบทอดมรดกทางวิชาการจึงพร้อมใจกันปวารณาตนรับบริการ ถ่ายทอดวิชาความรู้ด้วยความวิริยะอุตสาหะ มานะ อุตุน เพื่อไ้บรรลุเป้าหมายปลายทางของการศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิมุข ชาญธนะวัฒน์ (พิมุข ชาญธนะวัฒน์, 2548) ที่ได้วิจัยเกี่ยวกับ การปรับเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ ในพิธีกรรมไหว้ครูหมอของพุทธศาสนิกชนของชาวไทใหญ่จะประกอบไปด้วยมิกล้วยดิบ มีข้าวสาร มีดอก มีมะพร้าว และกล้วยสุกไว้มาก สมัยก่อนกล้วยมีเยาะหาได้ง่าย ไม่ต้องเสียเงินซื้อ และในสมัยก่อนนั้นเขาจะนิยมเปลี่ยนชั้น 5-7 วันเปลี่ยนครั้งในสมัยนั้น แต่ปัจจุบันเป็นไปไม่ได้แล้ว เพราะของในชั้นหายาก ต้องเสียเงินซื้อ และมีราคาแพง ปัจจุบันจึงมีการปรับเปลี่ยนมาเป็นชั้นครุถาวร (ชั้นครุหลวง) มีการเปลี่ยนแค่ปีละ 1 ครั้ง สำหรับพี่น้องไทยยลล้านนา แต่สำหรับพี่น้องไตเราจะเปลี่ยนปีละ 2 ครั้ง คือ เดือน 5 ครั้งหนึ่ง เดือน 11 ครั้งหนึ่ง ส่วนมากการขอขมาหรือการไหว้ครูของไทใหญ่จะมี 2 ครั้งต่อปี ตามการเปลี่ยนชั้นครุ เป็นการแสดงออกทางเจตนาเพื่อขอขมาญาติผู้ใหญ่ และพ่อแม่ แสดงออกถึงความกตัญญูต่อบุคคลที่มีต่อครูบาอาจารย์ และยังเป็นกรรับพรจากผู้ที่เราเคารพนับถือเพื่อความเป็นสิริมงคลในชีวิตของตนเองและครอบครัว

3) หลักพุทธธรรมที่ปรากฏในพิธีกรรมการไหว้ครูของชาวไทใหญ่ ผลการวิจัยพบว่า ครูคือผู้ให้สิ่งที่เป็นประโยชน์ แนะนำไปในทางที่ดี ทำคนให้เป็นคน ทำคนชั่วให้เป็นคนดี ทำให้คนมืดบอดให้สว่างไสว ถือว่าเป็นการให้ธรรมเป็นทาน ครูคือแม่พิมพ์ของชาติ เป็นแม่แบบที่สำคัญยิ่งต่อพัฒนาการของเด็กและเยาวชน ผู้จะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต คุณลักษณะของครูที่ดี ในพระพุทธศาสนา คุณธรรมสำหรับครูนั้น พระพุทธองค์ตรัสไว้ในพระสูตร ตามหลักธรรมหมวด “กัลยาณมิตรธรรม 7” จากการได้ศึกษาวิจัยพบว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ จายสา่งอ้าย ที่ได้

ทำการวิจัยเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ต่อมใจชาวเครือไต. Mong Mao Long Kingdom ที่เกี่ยวข้องกับหลักความเชื่อและคุณค่าของพุทธศาสนิกชนชาวไทใหญ่ที่ถือปฏิบัติกันมาและการนำเอาหลักธรรมคำพระพุทธศาสนามาประพฤติปฏิบัติในการดำรงชีวิต (จายส่างอ้าย, (2011)

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยในเรื่องพิธีกรรมไหว้ครูของพุทธศาสนิกชนของชาวไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ที่ผู้วิจัยพบพุทธศาสนิกชนของชาวไทใหญ่นั้นมีการนับถือพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมากและเชื่อในหลักธรรมคำสอนของพุทธศาสนา พิธีกรรมไหว้ครูของพุทธศาสนิกชนชาวไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ชาวไทใหญ่ให้ความสำคัญมากโดยเฉพาะในเรื่องของความกตัญญูต่เวทิตา รูปแบบออนไลน์เพื่อที่จะเข้าถึงได้ทุกกลุ่ม และมีกิจกรรมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นสร้างสรรค์เฟื่องดังดูดยาวชนคนรุ่นใหม่ได้ศึกษาประวัติความความเป็นมาของพิธีกรรมไหว้ครูของพุทธศาสนิกชนชาวไทใหญ่ในจังหวัดเชียงใหม่ในกาดำเนินชีวิตประจำวัน ต้องใช้หลักพุทธธรรม ได้แก่ อัปมาทธรรม (ความไม่ประมาท) กัลยาณมิตรธรรม (ธรรมแห่งความเป็นมิตร) บุชา (การแสดงความเคารพ) และบุญกิริยาวัตถุ (ที่ตั้งแห่งการทำบุญ) มาปฏิบัติอย่างจริงจัง ดังแผนภูมิ ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

สรุป

ด้านความเป็นมาและความสำคัญของพิธีกรรมไหว้ครูชาวไทใหญ่ พิธีไหว้ครูของชาวไทใหญ่เป็นการแสดงความเคารพและกตัญญูต่เวทีตาต่อครูบาอาจารย์ ผู้ถ่ายทอดวิชาและมรดกทางปัญญา ศิษย์จะปวารณาตนเข้ารับการถ่ายทอดวิชา ด้วยความตั้งใจและความพยายาม เพื่อใช้เป็นความรู้ในการประกอบอาชีพและสร้างความเจริญในอนาคต

ด้านรูปแบบและการจัดพิธีไหว้ครูหมอของชาวไทใหญ่มักทำเป็นประจำทุกปี โดยเครื่องประกอบในพิธีประกอบด้วยกล้วยดิบ ข้าวสาร ดอกไม้ มะพร้าว และกล้วยสุก ซึ่งแต่ก่อนหาได้ง่ายและไม่เสียค่าใช้จ่าย แต่ในปัจจุบันเนื่องจากของหายากและมีราคาแพง จึงปรับเป็นการเปลี่ยนชั้นธูปธูปาวรรปีละครั้ง

หลักธรรมในพิธีไหว้ครูเป็นการแสดงธรรมะที่ให้คุณค่า โดยให้สิ่งดีๆ แก่ผู้รับฟังธรรมะเพื่อให้คนเป็นคนดีและสว่างไสวในด้านจิตใจ ครูเป็นแม่พิมพ์และตัวอย่างสำคัญในพัฒนาการของเยาวชนตามหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ซึ่งรวมถึงกัลยาณมิตรธรรม 7 (ธรรมแห่งความเป็นไมตรี) ประการตามพระพุทธรวณะ เพื่อให้ดำรงชีวิตอย่างมีธรรมและคุณธรรม

ข้อเสนอแนะ

- 1) สร้างความเป็นพหุวัฒนธรรมชาติพันธุ์ในล้านนา เพื่อให้เกิดความหลากหลาย
- 2) สร้างแหล่งการเรียนรู้ สื่อสาร ทั้งในภาคภาษาไทใหญ่และภาษาไทย เพื่อความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล
- 3) ตั้งกองทุนเพื่อใช้ในการประกอบพิธีกรรมไหว้ครูไทใหญ่
- 4) สร้างความเชื่อมั่นให้กับองค์กรบริหาร ส่วนท้องถิ่น ได้มองเห็นความสำคัญ
- 5) ควรให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทางวัฒนธรรมไทใหญ่ได้มีส่วนร่วมและร่วมมือกันประเมินการออกแบบและพัฒนาารูปแบบการจัดกิจกรรมไหว้ครูของพุทธศาสนิกชนของชาวไทใหญ่
- 6) สร้างหลักสูตรหรือสื่อสร้างสรรค์ ทั้งภาพนิ่งและวิดีโอเพื่อให้เข้าถึงสังคมมากขึ้นตามทันการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

บรรณานุกรม

- ขวัญชีวัน บัวแดง. (2554). การปรับตัวทางสังคมและวัฒนธรรมของทายาทรุ่นที่ 2 ของผู้ย้ายถิ่น จากประเทศพม่า. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- จายสา่งอ้าย. (2011). ประวัติศาสตร์ ต่อมใจชาวเครือไต. Myanmar: Mong Mao Long Kingdom.
- ทวี สว่างปัญญากร, (2552). ตำนานเมืองเชียงตุง. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นงนุช จันทราภัย และเรณู วิชาศิลป์. (2541). สังคมและวัฒนธรรมไทบ้านใหม่หมอกจ๋าม. อ้างใน ฉลาดชาย รมิตานนท์ และคณะ (บรรณาธิการ). ไท: Tai. เชียงใหม่: โรงพิมพ์มิ่งเมือง.
- นิติ ภาวครพันธ์. (2015). ขวณถก ขาดิและขาดิพันธุ. กรุงเทพมหานคร: สยามปริทัศน์.
- นิติวัฒน์ พวงเงิน. (2560). เส้นทางอาหารกับวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่. มหาสารคาม: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญญวันต์ จิตประคอง. (2555). การเมืองกับการสร้างตัวตนของกลุ่มไทใหญ่: ประสบการณ์จากรัฐฐาน ประเทศพม่า. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์โลกสัมพันธ์ ไทย สถาบันศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประพันธ์ จินคง. (2546). เทศกาลประเพณีสิบสองเดือน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเสริฐ ประดิษฐ์. (2018). ประวัติคนไต ในเมืองแม่ฮ่องสอน. มณฑลเลย: โรงพิมพ์ไต้กัมปอจะ.
- ประเสริฐ ประดิษฐ์. (2153). ประวัติเจ้าครุหมอหลักไต. เมียนมา: เมืองตองจี รัฐฉาน.
- พิมุข ชาญธนะวัฒน์, (2548). การปรับปรน เปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่.
- สิริชัยชาญ ฟ้าจำรูญ. (2546). ดุริยางคศิลป์ไทย. กรุงเทพมหานคร: สถาบันไทยศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.